

VAKNA UPP TILL UPPSTÅNDELSEN

Mysteriet med de dödas uppståndelse är kristendomens mittpunkt. Det är mer än ett mysterium: hur kan en död återfå livet med samma identitet som innan? Det är mer än en trosartikel: det är tron att ett nytt liv väntar oss efter döden. Det är till och med mer än ett löfte vars första garanti redan har blivit oss given, såsom trosbekännelsens sista artikel förkunnar: det är tron på den Helige Andes kraft som gör denna evighetens säd verksam inom oss. Hoppet om uppståndelsen är den kristna trons mittpunkt, dess hjärta både i känslomässig och organisk betydelse. Det är den som väcker i människan en längtan efter att se Gud, livets källa och upprätthållare, och som ger oss mod och vilja att leva bortom det rådande ögonblicket och till och med bortom vårt livs resurser. Det är alltså inte en sanning i tron bland många andra. Det är trons själva väsen, det som är speciellt kristet i den kristna tron på Gud. Det är därför som det den förkunnar, hela evangeliets budskap, mer än allt annat är glada nyheter. Inte för att uppståndelsen ofta nämns i evangeliet – men den förutsätts överallt. Jesu uppståndelse är grunden till tron på honom och på att han sitter på Faderns högra sida som son. Hans uppståndelse skulle vara obegriplig om den inte på ett absolut vis var förbunden med den allmänna uppståndelsen, fullkommandet av Guds rättvisa dom som Jesus hade till uppgift att förkunna, förbereda och inviga. Paulus vittnar om det inför sina förföljare: ”Det är för de dödas uppståndelse som jag idag står till svars inför er” (Apg 24:21). Men mysteriet består inte i att man inväntar ett annat liv för att leva på annorlunda vis i en annan värld och en annan tid. Det består i hoppet om att det som skedde med Jesus skall ske med oss: att vi skall träda in i Faderns närhet, i hans kärleks glädje, att vi skall leva av hans eget liv som är gemenskap i kärlek. Att uppstå är att vakna upp till kärleken, till livet som träder fram ur vår kropp därför att det redan fanns i den, livet som är i oss därför att det fanns före oss, en gåva i kärlek.

Livet går före oss

Man reducerar inte evangeliet till förkunnelsen av ett annat liv efter döden om man säger att uppståndelsen från de döda är kristendomens väsen. Vad man säger är snarare att förståelsen av detta mysterium inte kan isoleras från det kristna budskapet i dess helhet. Detta budskap är försäkran om att Jesus efter sin död trädde in i Guds evighet därför att han kom från den. På 1800-talet anklagade somliga Paulus för att ha förfalskat detta budskap. De menade att

Jesus förkunnade Guds rikes ankomst och inte talade om sig själv, men att Paulus vände evangeliet mot Jesu person för att göra det till förkunnelsen av hans gudomlighet. De hade inte förstått att Guds rike för honom var början till den allmänna uppståndelsen i och med Jesu uppståndelse. Gud har kallat alla människor till att ta del i den kärlek med vilken han älskade honom som sin egen son före tidens början. Han har därför "fört oss in i sin älskade sons rike" genom att göra "den förstfödde i hela skapelsen" till den "förstfödde från de döda" (Kol 1:13–18). Samtidigt och också senare har andra pekat ut uppståndelsetron som den stora illusionen som religionerna upprätthåller hos människorna för att ge dem mod inför döden. Detsamma gäller den stora rädslan för de gudomliga straff de hotar med för dem som inte kan frigöra sig från synden. Ytterligare andra menar att man stillar de olyckliga med löften om himmelsk tröst för att de inte skall försöka skaffa sig rätt mot de mäktiga som lägger beslag på jordens goda. Alla anklagare ser i religionen enbart föreställningen om det kommande livet, inte att den kristna tron är en appell att intensivt leva sitt liv och använda det i en sons tillit till Gud.

Det händer också att kristna tvekar i sin tro och frågar sig hur en kropp som bränts till aska, antingen genom kremering eller genom någon våldsam explosion, skall kunna återsamlas i sin helhet. De försöker förstå uppståndelsen utifrån förlusten av liv i stället för att vända blicken mot dess ursprung, som är en gåva. Den är inte kroppens liv utan att samtidigt vara andens. Andra människor har funnit ett surrogat för uppståndelsen i reinkarnationstron, själens vandring från en kropp till en annan. Det är en gammal tro som bekämpades av kristna författare redan på 100-talet och som nu på nytt har blivit på modet, insvept i tvivelaktiga ångor av orientalism och positivism. Ingenting säger att det skulle vara lättare att möta döden om man överger tron på uppståndelsen. Kristendomens storhet ligger dock inte i dess tröst – andra religioner tröstar också – eller i att den skingrar dunklet som råder i framtiden eller i det osynliga, där så många pseudovetenskaper och lurendrejerier frodas. Dess storhet ligger i att ge livet en mening genom att innesluta dödens överallt närvarande realitet inom det.

Uppståndelsen har trätt in i historien med Jesus. Det är något som händer med honom, men som kommer från någon annanstans än han själv, som *en appell till Guds rättfärdighet*. De kristnas förkunnelse av den skakade om samhället i vår eras första århundraden – det var som *en fläkt av frihet*. Uppståndelsen

framstod alltså som en kraft som gör intrång i historien, som skapar historia – det är inte något man bevisar, utan något man berättar. Tron gör inte anspråk på att förklara uppståndelsen, den är ett mysterium; men man kan tänka sig den. Uppståndelsen ger en mening åt det mänskliga äventyret. Den kommer till stånd i den nuvarande tillvaron i världen genom en uppmaning till den fria människan *att säga ja till livet*. Ändå är den vänd mot framtiden, den leder bortom tiden och världen, men mot en värld som skall vara fullkomnande och inte förstörelse, eftersom dess uppgift är att rädda *hela universum försonat* med sin princip.

En appell till rättfärdighet

Tron på uppståndelsen var föga utbredd på Jesu tid och Jesus själv gjorde inte detta till huvudpunkten i sin undervisning. Det kan vi se i det att hans lärjungar inte förstod vad han menade när han förkunnade att han skulle uppstå efter att ha dödats (Mark 9:32). Även om denna tro uppstod sent i Israel hade den sina rötter. Den hade förberetts av det hot om Guds vrede som profeterna förkunnade för tyranner, våldsvarkare och de svagas förtryckare; av deras löften om att Gud skulle komma och inrätta sitt rike på jorden, ett rike av rättvisa och fred som är de förtryckta fattigas revansch; samt också genom vishetslärarnas tankar. De frågade sig varför rättfärdiga människor som inte har avvikit från Guds bud, som den fromme Job, drabbas av olycka medan de onda frodas, och de förstod inte hur den rättfärdige, gode och mäktige Guden kunde acceptera detta förhållande. Klagomålen som riktades mot Guds rättfärdighet var avsedda att få Gud att ingripa nu eller senare, och väntan på hans rike gav upphov till hoppet om att de som dött innan de fått rätt skipad skulle få en plats i det. Det är så, omkring hundra år före Jesu ankomst, som tron på Israels martyrs uppståndelse tog form. De hade dödats på grund av sin trohet till lagen (2 Mack 7:14). Denna tro uppstod inte på grund av något begär efter en odödlig lycka, inte heller på grund av rädsla för döden. Den uppstod genom en appell till Guds rättfärdighet att göra slut på orättvisan bland människorna och skipa rätt åt offren. Den hänger samman med begripligheten hos en Gud som träder i förbund med människorna.

Från och med sina första ord tar Jesus på nytt upp profeternas och vishetslärarnas appell till Guds rättvisa: saliga de fattiga och de ödmjuka, saliga de som gråter när de drabbas av olycka och orättvisa, för de skall tröstas i himmelriket. Gud uppfordras inte längre till att hämnas på de onda. Jesus

räknar med barmhärtigheten för att omintetgöra våldet. Om man kommer in i Guds rike eller ej beror inte längre på uppfyllandet av bestämda villkor gentemot Gud, det räcker med att leva i fred med varandra för att bli hans barn. Riket utlovas inte som belöning, utan snarare som ersättning eller utbyte, men detta i fullkomlig frihet. Åt den som avstår från att hämnas åsamkat lidande och hjälper dem som är svaga ger Gud sitt rike. Han ger i ofantligt större mån det som vi själva ger åt andra genom vår kärlek, vårt lidande och vårt liv, som om han hade tagit emot det själv. I Jesus bildar Gud ett nytt förbund med alla människor. Utan att begära något för sig själv inrättar han en sådan relationsordning att var och en avstår från att dominera över andra, men accepterar att försvara de förtryckta och lida för dem. I gengäld för denna nya ordning erbjuder han sitt rike. Utan att ordet uttalas finns uppståndelsens verklighet med här – den som går med på denna pakt *skall se Gud* med sina egna ögon (Matt 5:3-10). Detta är historiens frälsning: pakten som förvandlar en osammanhängande historia av våld och lidande till en historia av solidaritet och förlåtelse.

Ordet uttalas inte heller i de många liknelser som finns i Jesu tal. Uppståndelsens verklighet finns dock med överallt – vi är kallade till att vara redo att gå till gudsrikets gästabud där Fadern väntar på oss med sin måltid (Luk 12:37). Uppståndelsen följer Jesus överallt där han går, den tröstar och lättar alla bördor. Hans helande utlovar en värld som förnyats av barmhärtighetens nåd och blivit i stånd att befria sig till och med från döden, om bara var och en accepterar att bära varandras lidande. Tecknet ges på nytt när han föredrar ”syndarnas” bord framför ”de renas”. Därmed visar han att gudsriket är öppet för alla på det enda villkoret att man inte gör sin nästa illa och rikligt gottgör vad man gjort fel. Detta med ett enda undantag, nämligen de som döljer sin orättvisa gentemot nästan under förevändningen att det är Guds rättvisa. Jesus visste att han inte skulle komma undan de förföljelser som profeterna hade utstått om han talade och handlade på detta vis, men han tvivlade inte på att Gud skulle vittna för honom. Det gjorde han också genom att befria honom från döden och låta honom födas till sitt eget liv; och eftersom Jesus hade anammat lidandet hos alla historiens förlorare tog också hela mänsklighetens historia del i hans uppståndelse. Gud uppenbarade sig i mänskligheten som mänsklig, såsom en Gud som uppoffrar sin makt för människornas skull. Uppståndelsen trädde in i historien – inte synligt, som ett empiriskt faktum,

utan som en kraft som gjorde att människorna hädanefter kunde forma sin egen historia.

En frihetens fläkt

Jesu uppståndelse har helt stilla banat sig en väg i människornas liv. Den är liksom en revelj som skingrar drömmarna och driver ut sömnens slöhet. Lärjungarna kommer ut ur den icke-tro som Jesu död hade försatt dem i, de återfinner ordets bruk och vågar lämna gömstället där de dolde sig för att förkunna för den folkmassa som nyss hade hånat Jesus att han har återkommit till livet hos Fadern. Paulus möter honom på vägen till Damaskus och gör till sin den övertygelse han hade drömt om utplåna, liksom en som våldsamt rycks ut ur nattens mörker av den nya dagens ljus. Nu kan han lösgöra sig från sina faders traditioner och förkunna att det löfte som hade skänkts dem har uppfyllts, men till hela mänsklighetens goda. Och han drar ut bland hedningarna med den häpnadsväckande nyheten, inte som ett av dessa under som hedningarnas vidskepliga sinne finner glädje i, utan som en inre verklighet som de själva kan göra en salig men krävande upplevelse av. Ni som var döda, slavar under era lidelser och ställda i tjänst hos demonerna, säger han till de omvända hedningarna, ni är nu uppståndna med Jesus genom tron på honom. Ni sitter vid hans sida hos Fadern och levandegörs av hans liv (Ef 2:1-18), om ni bara accepterar att följa honom dit han har gått och dö med honom, det vill säga dö bort från synden (Rom 6:5-11). Synden är det som förslavar och söndrar, det är egoismen som binder sinnet vid köttets lockelser och ger upphov till härskarlust, uteslutande och hat. Det är en förhandsupplevelse av uppståndelsen att leva i andens frihet, i enhet och jämlikhet (Gal 5:13-25).

Pådriven av det nya i det kristna livet skakar uppståndelsen vind det hedniska samhället i sina grundvalar. Den rubbar på de murar som delar upp befolkningen i enlighet med religiös tillhörighet och etniskt ursprung, stängslen som rests av fördomar mellan rika och fattiga, fria och slavar. Framför allt urholkar den basen för det sociala, kulturella och praktiska livet, de rituella traditioner och ceremonier som är förknippade med stadsförvaltningen och alla offentliga handlingar. Detsamma gäller ännu mycket mera dyrkan av kejsaren och de romerska gudarna, som garanterade enheten mellan alla folk i kejsarriket. Medan kejsar Hadrianus i början av 100-talet påbjöd kulten av det eviga Rom för att grunda kejsarrikets bestående på de

gudomliga lagar som styr universum och garanterar återkomsten i det kosmiska kretsloppet, förkunnade de kristna högljutt den sista tidens ankomst och den ende Gudens och Skaparens dom. De förkunnade att universum var ur led, att alla folk skulle underkasta sig Kristi välde och att det stora Babylon skulle förstöras (Upp 14:7-8). Rom kände sig hotat av dessa människor, som de betraktade som "ateister", och försvarade sig genom att förfölja dem. Men de kristna, frigjorda från tron på stjärnornas och de kosmiska lagarnas makt, visade sig fria till och med från rädslan för döden och fortsatte sitt fredliga övertagande av kejsarriket. Väckt av uppståndelsens fläkt blev individen fri från det i världen som höll honom fast och den mänskliga personens värdighet gjorde sig gällande inför statens totalitarism.

Odödligheten var inte någon ny tanke för grekerna, men den begränsade sig till själen. Kroppen hade ingen del i den och den dåtida hellenistiska kulturen uppvisade ett stort förakt för kroppen, som en filosofiskt sinnad kejsare beskrev som "en säck avföring". De österländska vishetsläror som hade trängt in i kulturen utvidgade föraktet för kroppen och fick det att omfatta hela universums materia, som de sade skulle förgås i eld. Men de kristna, som visste att frälsningen hade kommit genom Kristi kropp, skämdes inte över att förkunna kropparnas eller köttets uppståndelse. På samma gång förkunnade de enheten i personen, som inte är ande utan att vara kropp, och enheten mellan människan och kosmos, eftersom kroppen inte finns annat än i samband med världen. På så vis är dess uppståndelse också ett löfte om en förnyelse av världen i "en ny himmel och en ny jord" (Upp 21:1).

Säga ja till livet

Om nu tron på uppståndelsen historiskt talat ger sig tillkänna genom en sådan insikt och drivkraft för friheten, så är skälet att den i verkligheten ger uttryck för livets dynamik. Denna dynamik är hos människan en kraft som är andlig i lika hög grad som den är organisk. Livet, som har gått från djuriskhet till rationalitet, är en energi full av uppfinningskraft. Det förenar sig med människans intelligens och frihet för att befria människan från den fysiska determinismen och återge henne förvaltningen av sitt eget öde, liksom även av sin biologiska utveckling och till och med sitt jordiska hem, som dagens vetenskapliga framsteg visar. Uppståndelsetron kastar ljus över mänsklighetens ursprung och förklaras genom omläsningen av bibeltexten. Uppståndelsen finns redan nu som "en ny skapelse" (2 Kor 5:17), uppenbarelsen av

”en ny människa” som inte är annat än den som Gud har skapat, men som nu visar sig i den sanning som Gud hade gett henne när han gjorde henne till sin avbild (Ef 4:24, Kol 3:10), det vill säga när han gjorde henne i stånd till att nå odödligheten i gudsskådandet. När Jesus stiger fram levande från de döda blir det uppenbart att Gud har skapat människan för livet och inte för döden. Han har alltså skapat henne för att hon i evighet skall åtnjuta hans närhet, ty eftersom Gud är kärleken som sprider sig, är han livets källa.

Eftersom människan har skapats för ett sådant öde upphör hon inte att frigöra sig från det försvinnande förflutna för att kasta sig in i en framtid hon inte kan fånga; hon lösgör sig från jorden som håller henne fast för att göra hela universum till sitt hem. Hela människans historia är genomfart och genombrott. Uppståndelsen vittnar alltså om den historia vi upplever, den är med i dess utveckling därför att den är dess bas. Den är en impuls som livet har fått av Skaparen, en stigande kraft med vilken Kristus har präglat historien, en evighetens sådd som har såtts i kroppen av Anden som bor i honom. I denna uppståndelseprocess är allt fri gåva och ändå sker ingenting, kan ingenting ske utan människans fria medgivande, eftersom den fria människan är historiens subjekt. Att uppstå är att träda in i Guds hus som son. Kristus öppnar dörren, men man kan inte träda in annat än om man bekänner Gud som fader.

Bekänna Gud som fader är att tacka honom för livet han ger oss och ta emot det med tacksamhet som en underbar gåva; det är att säga ja till livet och låta sig bäras av det så långt det bär oss. Uppståndelsens mysterium talar inte om något annat liv än det som vi har att leva redan nu. Det sänder oss tillbaka till detta livs gåta, uppenbarar dess djup och visar alla dess dimensioner. Vårt liv har inte sin begynnelse och sitt slut i sig, för det fanns före oss och kommer att finnas efter oss. Det är inte en isolerad tillvaro, en exklusiv egendom, utan delande, gemenskap med världens och andras liv. Det är inte färdigt som det är, utan måste formas; det är en uppgift att slutföra. Att gå med på livet som en gåva man har tagit emot innebär att acceptera att man delar det med andra och förmedlar det. Det är att träda in i livets värld, acceptera att man förlorar sig där och förlorar livet; det är att träda ut ur sig själv och gå till de andras liv. Det är att leva intensivt, till det yttersta av våra resurser och träda in i det oändliga nätverk med förgreningar som gör att hela universum och dess invånare utgör ett enda enormt och mångfaldigt liv. Att ”födas från ovan”,

födats av Anden och närma sig himmelriket (Joh 3:3–7) är att helt fritt överlåta sig och låta sig dras uppåt av livets bränning, som ger tillbaka allt den tar.

Det är så som vi redan nu uppstår, som Paulus säger. Vi dras med i kölvattnet av Jesu uppståndelse i historien, där allt det som vi ger eller överger i våra liv fångas upp för att återupplivas. Dag efter dag bildar vi vår uppståndna kropp i Kristi totala kropp, om vi bara är uppmärksamma på att bete oss gentemot andra som lemmar av samma kropp (1 Kor 12). Vår kropp kan inte återfå liv annat än i en mänsklig värld, förknippad med detta universum, och den kan inte heller äga någon annan identitet än den som har blivit den given inom ramen för den historia vi upplever. Var och en bygger alltså i tiden sin uppståndelsekropp, en ”andlig” kropp, det vill säga en rationell kropp, i vilken vår köttsliga kropp övergår. Det är i denna köttsliga kropp som vår frihet hämtar den andliga energin till alla fria aktiviteter i vår vardagliga existens, inom det intellektuella, det känslomässiga, det relationella och i vår hjälp till andra. Ju mer vi använder vårt liv till att hjälpa andra att leva, att bygga ett rättvisare samhälle och skapa en större gemenskap i mänskligheten, desto mer lever vi av kärlek till andra och i andra. Ju mer vår kropp försvinner, förloras till att bara bli en fullkomlig bild av den som skapat den, desto mer deltar vi i det liv som Gud sprider i sin Sons öppnade kropp.

Ett försonat universum

Uppståndelsen uppfattas vanligen på individualistiskt vis, eftersom den är förknippad med föreställningen om de godas och de ondas belöning. Av samma skäl framstår den som en dualistisk vision av lycka och fasa, av ljus och mörker. Men när de dödas uppståndelse försätts inom Kristi uppståndelse och Kristi uppståndelse försätts inom den skapelse vars fullkommande den är, då uppstår en global och enhetlig vision av kärlekens och livets triumf. Gud har samlat allt i Kristi kropp, och Kristi kropp är kyrkan, som själv är ”fullheten av honom som helt uppfyller allt” (Ef 1:23), lär oss Paulus. Genom att ”försona allt med sig genom honom” (Kol 1:20) har Gud i honom upprättat fred på jorden och i himlen. Det är därför som Gud skall bli ”allt, överallt” (1 Kor 15:28) när döden, som redan har besegrats av Kristus, en gång för alla skall utrotas från jorden med sitt följe av våldsdåd. Gud-Treenigheten skall utsträcka sin relationella existens till varje skapad varelse och på samma gång till hela universum, som till slut har försonats med honom.

Det är därför som vår uppståndelse, påbörjad under vår livstid, inte kommer att fullbordas förrän vid tidens slut, när tiden, befriad från döden, skall explodera i ett fullkomligt förmänskligt universums evighet. Det är också därför som döden inte är det absoluta slutet på vars och ens närvaro i världen. Den innebär att ens existens vänder tillbaka till den synliga världens osynliga del. Den som har levt i kärlekens enhet med andra och dött i fred med världen efter att ha avlägsnat allt våld ur sitt hjärta, han kommer att befinna sig i Kristi kropps fullhet. Kristi kropp har ju som kallelse att omfatta alla människor och hela universum. Han kommer att delta i den kamp för livet som Kristus för i tiden mellan sin första och sin definitiva seger över döden. Men andra ord kommer han att delta i det skapelseverk som Gud utför i universum och i tiden, ty ”min fader verkar ännu i denna stund”, säger Jesus (Joh 5:17). Det är så som den överhöghet över universum som människan anförtrotts av Gud skall förverkligas i tjänandets form (1 Mos 1:28).

I framtidsdimensionen är alltså uppståndelsen *det osynliga samarbete mellan döda och levande* som trosbekännelsen kallar för ”de heligas samfund”. De ”döda”, som redan har trätt in i Guds liv, visar dem som lever på jorden livets vägar och drar dem till sig. På samma sätt blir de som har levt på jorden med alltför lite kärlek för att kunna leva av Guds liv ”i himlen” hjälpta av sina bröder och systrar i himlen och på jorden, så att de kan återvinna sin mänskliga fullhet. Så fullkomnas den rättvisa som människorna alltifrån begynnelsen har strävat efter. Var och en ger det goda i återgåld för vad han har fått av andra, gott eller ont, och tar i sin tur emot återgålden för vad han har gett. Människopersonen, som står i relation till nästan, skall uppnå sin fullkomlighet i fullheten av utbytet med alla andra. Varje person skall delta i Gud-Treenighetens närvaro i allting. Detta är den glädje i gudsskådandet som har utlovats de renhjärtade.

På det historiska planet är Kristi ankomst till världen och hans död en oförutsebar slump, men den räddar den fria människan från att försvinna i universums totalitet. Den ger åt varje fri handling kraften att rädda allt. Däri ligger uppståndelsens *mening*.

Joseph Moingt s.j.